Barbara Budyńska, Małgorzata Jezierska
Zakład Bibliotekoznawstwa
Instytut Książki i Czytelnictwa

Biblioteki powiatowe 2006

Badania prowadzone w Instytucie Książki i Czytelnictwa BN nad powoływaniem i funkcjonowaniem bibliotek stopnia powiatowego stanowią źródło aktualnej wiedzy o stanie i kondycji bibliotek powiatowych, a dzięki ich systematyczności możliwe są wieloletnie obserwacje i diagnozowanie zjawisk zachodzących zarówno w otoczeniu, jak w obrębie tych instytucji.

Dotychczasowe wyniki prac Instytutu prezentowane były m. in. na stronach EBiB w poprzednich latach[1]. Przedstawione poniżej dane opisują sytuację bibliotek powiatowych w minionym roku i pochodzą z badań ankietowych przeprowadzonych w 2006 r. we wszystkich bibliotekach stopnia powiatowego, analiz działalności bibliotek publicznych w 2006 r. przygotowanych przez wojewódzkie biblioteki publiczne dla MKiDN, a także publikacji „Biblioteki Publiczne w Liczbach”[2].

Stan

Do końca 2006 roku zarejestrowano ogółem 282 biblioteki stopnia powiatowego, w tym 210 działających w powiatach ziemskich, 26 w powiatach ziemskich i grodzkich oraz 46 w powiatach grodzkich. Oznacza to, że blisko 79% ogółu powiatów (78,9%) realizuje przypisane im funkcje wynikające z zapisów ustawy, blisko 75% powiatów ziemskich (74,5%). W minionym roku, w porównaniu z 2005, zaszły niewielkie zmiany ilościowe. Wprawdzie 5 powiatów utworzyło swe biblioteczne instytucje powiatowe (zadania zlecono 2 bibliotekom miejskim oraz placówce miejsko-gminnej i gminnej, a także powołano jedną samodzielną bibliotekę powiatową), ale 3 inne wypowiedziały umowy bibliotekom realizującym zadania ponadlokalne na ich terenie. W efekcie stan liczbowy w dwóch porównywanych latach zmienił się tylko o 2 biblioteki. Zarejestrowano także zmiany w strukturze bibliotek powiatowych wynikające z przesunięć zadań ponadlokalnych do innych placówek w obrębie powiatów. Przykładem może być powiat krakowski ziemski, w którym po raz kolejny dokonano zmian. Zadania realizowane do 2005 r. przez Miejsko-Gminne Centrum Kultury-Dział MBP w Słomnikach w 2006 r. przekazano bibliotece gminy wiejskiej w Jerzmanowicach.

[1] W Serwisach EBIB-u, dział Raporty ukazały się 4 publikacje.

[2] „Biblioteki Publiczne w Liczbach” 2005 Warszawa 2006, „Biblioteki Publiczne w Liczbach” 2006 (w przygotowaniu).

Biblioteki stopnia powiatowego według województw (na koniec 2006 r.)

Województwo	Liczba powiatów wg układu administracyjnego			Liczba powiatów realizujących zadania		Liczba bibliotek realizujących zadania dla powiatów			
	ogółem	ziemskich	miast na prawach powiatu	ogółem	ziemskich	ogółem	ziemskich	ziemskich i grodzkich	grodzkich
Polska	**379**	**314**	**65**	**299**	**234**[1]	**282**	**210**	**26**	**46**
dolnośląskie	29	26	3	19	16	17	14	2	1
kujawsko-pomorskie	23	19	4	16	12	16	12	-	4
lubelskie	24	20	4	22	18	19	15[2]	3	1
lubuskie	14	12	2	4	2	4	2	-	2
łódzkie	24	21	3	24	21	26	19	2	5[3]
małopolskie	22	19	3	21	18	23	17	1	5[3]
mazowieckie	42	37	5	23	18	19	14	4	1
opolskie	12	11	1	11	10	11	10	-	1
podkarpackie	25	21	4	19	15	16	12	3	1
podlaskie	17	14	3	15	12	12	9	3	-
pomorskie	20	16	4	18	14	17	13	1	3
śląskie	36	17	19	32	13	29	10	3	16
świętokrzyskie	14	13	1	9	8	9	8	-	1
warmińsko-mazurskie	21	19	2	15	13[4]	15	13[4]	1	1
wielkopolskie	35	31	4	35	31	33	29	2	2
zachodniopomorskie	21	18	3	16	13[5]	16	13[5]	1	2

[1] liczba powiatów ziemskich realizujących zadania (234) jest mniejsza od liczby bibliotek (236, tj. 210 bibliotek dla powiatów ziemskich i 26 ziemskich i grodzkich), w 2 powiatach działają po dwie biblioteki ziemskie;

[2] w powiecie ryckim w Wydziale Spraw Społecznych zatrudniono specjalistę do spraw bibliotek;

[3] w Łodzi zadania biblioteki miasta na prawach powiatu pełni 5 bibliotek miejskich (dawniej dzielnicowych), w Krakowie – 4;

[4] w powiecie ziemskim elbląskim zadania realizują 2 biblioteki (Biblioteka Elbląska i Biblioteka Publiczna w Pasłęku); „Wirtualną Powiatową Bibliotekę Publiczną" dla powiatu olsztyńskiego w zestawieniu wykazano jako jedną: w skład Wirtualnej wchodzi 5 bibliotek gmin miejsko-wiejskich (Barczewo, Biskupiec, Dobre Miasto, Jeziorany, Olsztynek), 7 bibliotek gmin wiejskich (Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Kolno, Purda, Stawiguda, Świątki) oraz WBP w Olsztynie (koordynator);

[5] powiat gryfiński zadania zlecił dwóm bibliotekom: MiGBP w Gryfinie oraz Centrum Kultury. MBP w Chojnie

W 2006 r. w porównaniu z poprzednim zmniejszyła się do 2 liczba województw, w których wszystkie powiaty powołały biblioteki stopnia powiatowego (łódzkie, wielkopolskie). Małopolskie, do ubiegłego roku z pełną siecią bibliotek powiatowych w 2006 r. dołączyło do kolejnych czterech województw, w których wprawdzie nie zakończono procesu powoływania bibliotek powiatowych, ale braki w sieci powiatowej są nieznaczne, tzn. do województwa opolskiego (nie powołano biblioteki w powiecie głubczyckim), podlaskiego (w dwóch powiatach bielskim i hajnowskim nie ma powiatowych bibliotek), pomorskiego (liczbę powiatów bez biblioteki powiatowej zredukowano do dwóch – człuchowskiego i kościerskiego), lubelskiego (dotychczas wykazywano jedynie powiat włodawski bez działającej biblioteki, jednak ze względu na trwający od lat stan zorganizowania biblioteki powiatowej w powiecie ryckim – zadania powiatowe powierzono urzędnikowi w starostwie – również ten powiat zaliczono do tych bez bibliotecznej instytucji o zasięgu ponadlokalnym.

Powiaty ziemskie, które nie utworzyły bibliotek stopnia powiatowego (stan z końca 2006 r.):

Województwo	Liczba powiatów ziemskich	Liczba powiatów ziemskich, które realizują zadania		Powiaty ziemskie, które nie realizują zadań biblioteki powiatowej		
		ogółem	%	ogółem	%	Nazwa
Polska	**314**	**234**	**74,5**	**80**	**25,5**	
dolnośląskie	26	16[1]	61,5	10	38,5	bolesławiecki, górowski, jaworski, kamiennogórski, lubański, polkowicki, strzeliński, świdnicki, trzebnicki, wrocławski
kujawsko-pomorskie	19	12[2]	63,2	7	36,8	aleksandrowski, bydgoski, chełmiński, grudziądzki, lipnowski, sępoleński, świecki
lubelskie	20	18[3]	90,0	2	10,0	rycki, włodawski[4]
lubuskie	12	2	16,7	10	83,3	gorzowski, krośnieński, międzyrzecki, nowosolski, strzelecko-drezdenecki, sulęciński, wschowski, zielonogórski, żagański, żarski
łódzkie	21	21	100	-	-	-
małopolskie	19	18	94,7	1	5,3	dąbrowski[5]
mazowieckie	37	18	48,6	19	51,4	gostyniński, grodziski, grójecki, legionowski, łosicki, makowski, mławski, nowodworski, ostrowski, otwocki, piaseczyński, płoński, przasnyski, sierpecki, szydłowiecki, warszawski zachodni, węgrowski, wyszkowski, żyrardowski
opolskie	11	10	90,9	1	9,1	głubczycki
podkarpackie	21	15	71,4	6	28,6	dębicki, jarosławski, leski, lubaczowski, przeworski, tarnobrzeski
podlaskie	14	12	85,7	2	14,3	bielski, hajnowski
pomorskie	16	14	87,5	2	12,5	człuchowski, kościerski
śląskie	17	13	76,5	4	23,5	bieruńsko-lędziński, kłobucki, lubliniecki, zawierciański
świętokrzyskie	13	8	61,5	5	38,5	buski, jędrzejowski, ostrowiecki, pińczowski, sandomierski
warmińsko-mazurskie	19	13[6]	68,4	6	31,6	działdowski, kętrzyński, mrągowski, nidzicki, nowomiejski, szczycieński
wielkopolskie	31	31	100	-	-	-
zachodniopomorskie	18	13[7]	72,2	5	27,8	białogardzki, gryficki, kołobrzeski, policki, wałecki

[1] w powiecie głogowskim bibliotekę powołano 29 grudnia 2006 r., ale realizację zadań rozpoczęła od stycznia 2007 r.

[2] Zarząd Gminy i Miasta Izbica Kujawska 28 grudnia 2006 r. wypowiedział Starostwu Powiatowemu we Włocławku porozumienie w sprawie realizacji zadań biblioteki powiatowej przez GBP w Izbicy Kujawskiej.

[3] w powiecie ryckim w Wydziale Spraw Społecznych zatrudniono specjalistę do spraw bibliotek;

[4] w 2007 r. Rada Powiatu Włodawskiego podjęła uchwałę w sprawie powierzenia Gminie Miejskiej Włodawa zadań w zakresie prowadzenia powiatowej biblioteki publicznej.

[5] wypowiedziano umowę MBP w Dąbrowie Tarnowskiej z dniem 1 lipca 2006 r.

[6] w powiecie elbląskim zadania realizują 2 biblioteki (Biblioteka Elbląska oraz Biblioteka Publiczna w Pasłęku);

[7] powiat gryfiński zadania zlecił dwóm bibliotekom: MiGBP w Gryfinie oraz Centrum Kultury. MBP w Chojnie; w województwie zachodniopomorskim wykazano o jeden powiat mniej w stosunku do 2005 r., wyłączono z zestawienia powiat gryficki, który nie pełni funkcji powiatowych.

W dalszym ciągu niesprzyjające warunki związane z powoływaniem bibliotek powiatowych odnotowuje się w 5 województwach: w **lubuskim** sytuacja na niezmienionym poziomie utrzymuje się od 2003 r. (w 83,3% powiatów nie zdołano powołać bibliotek powiatowych; z 12 powiatów ziemskich w obrębie województwa 2 realizują zadania wynikające z ustawy); w **mazowieckim** w 2006 r. przybyła jedna biblioteka, ale nadal w ponad połowie powiatów (51,4%) nie powołano bibliotek powiatowych (spośród 37 powiatów 18 zleciło zadania

powiatowe); w **świętokrzyskim** przybyła 1 placówka w powiecie staszowskim, ale nadal 38,5% powiatów nie realizuje zadań (spośród 13 powiatów 8 powołało biblioteki powiatowe); w **dolnośląskim** przybyła ponownie biblioteka w powiecie głogowskim, poprzednia umowa ze starostwem obowiązywała do końca 2000 r., ale nadal w 38,5% powiatów nie działają biblioteki powiatowe (spośród 26 powiatów 16 realizuje zadania); w **warmińsko-mazurskim** w stosunku do minionego roku utworzono jedną bibliotekę powiatową, ale nadal w 31,6% powiatów nie powołano bibliotek; wśród 19 powiatów zadania realizuje 13).

Województwa według odsetka powiatów, w których utworzono bibliotekę stopnia powiatowego (stan z końca 2006 r.)

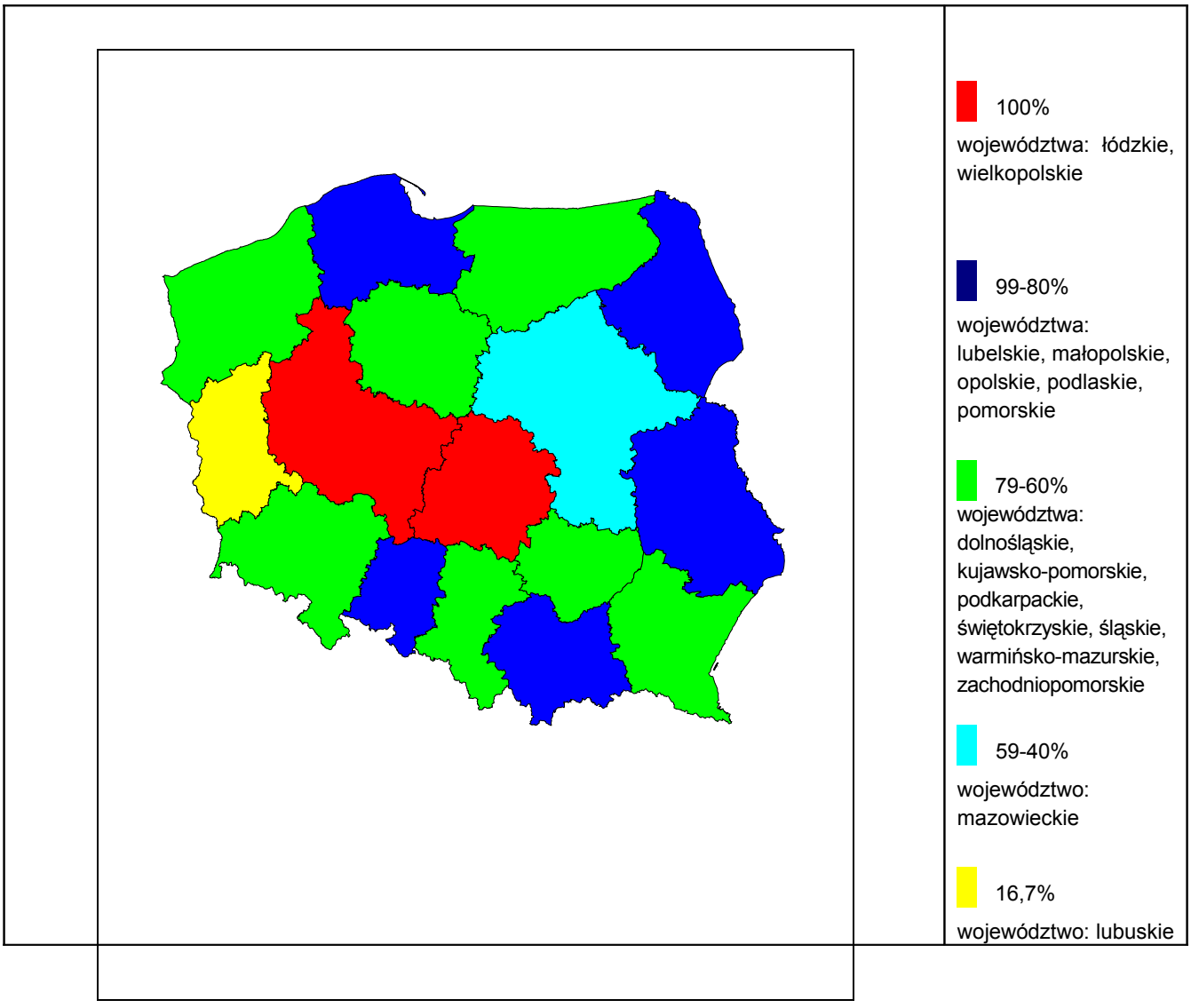

Specyfika

Okoliczności powoływania bibliotek powiatowych oraz warunki, w jakich działają sprawiają, iż są one instytucjami bardzo zróżnicowanymi. Biorąc po uwagę liczne kryteria sytuację bibliotek stopnia powiatowego scharakteryzować można ze względu na:

1. okres powstania

Powoływanie bibliotek powiatowych jest procesem ciągłym, nie zakończonym, z wyraźnie określonymi latami znacznego przyrostu liczby bibliotek i latami stagnacji w tym zakresie. Wśród ogółu powiatów ziemskich w 1999 roku 26,9% powołało swe ponadlokalne biblioteki, w 2000 r. – 16,9%, w 2001 – 16,9%, w 2002 – 5,7%, w 2003 – 5,1%, w 2004 – 2,3%, w 2005 r. – 1,9%, 2006 – 0,6%. W ciągu pierwszych trzech lat od wprowadzenia reformy w ponad 60% powiatów ziemskich powołano biblioteki o zasięgu ponadlokalnym (do końca 2001 r. powstało 60,7%), a w kolejnych 5 ponad 15% (15,6%). Łącznie w okresie ośmiu lat 3/4 powiatów ziemskich utworzyło powiatowe biblioteki.

Przyrost bibliotek powiatowych w latach 1999-2006 w odsetkach

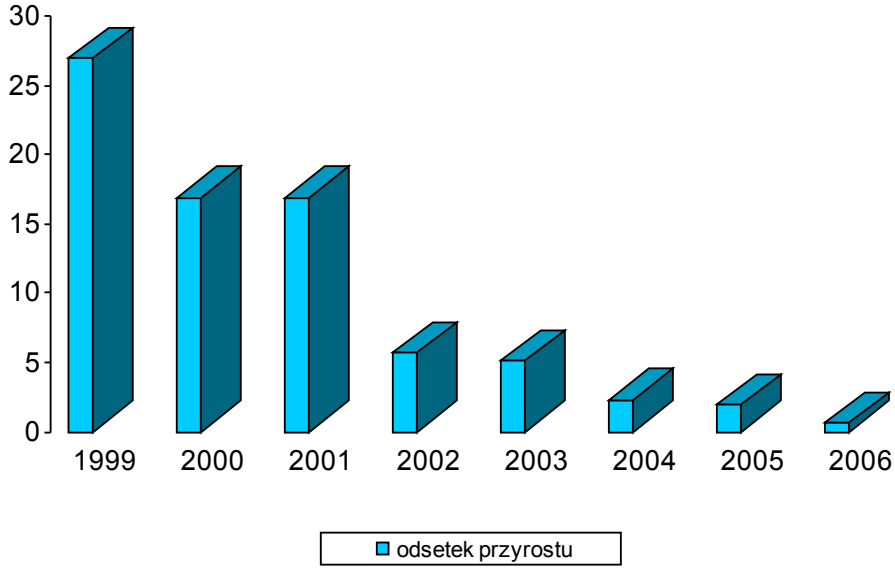

2. rodzaj powiatu w którym działają

Wśród bibliotek stopnia powiatowego wyodrębnić można trzy podstawowe typy: biblioteki w powiatach ziemskich, biblioteki w powiatach grodzkich (w miastach na prawach powiatu), biblioteki realizujące zadania dla dwóch powiatów – grodzkich i ziemskich. Mimo, iż od 1999 r. – momentu reaktywowania powiatów – zmieniała się liczba bibliotek, utrzymują się proporcje między trzema ich kategoriami.

Liczba bibliotek realizujących zadania o zasięgu powiatowym:

Rok	Liczba bibliotek realizujących zadania powiatowe			
	ogółem	ziemskich	ziemskich i grodzkich	grodzkich
1999	139	72	11	56
2000	188	117	18	53
2001	234	162	25	47
2002	251	178	27	46
2003	267	195	26	46
2004	274	202	26	46
2005	280	208	26	46
2006	282	210	26	46

Biblioteki stopnia powiatowego w latach 1999-2006

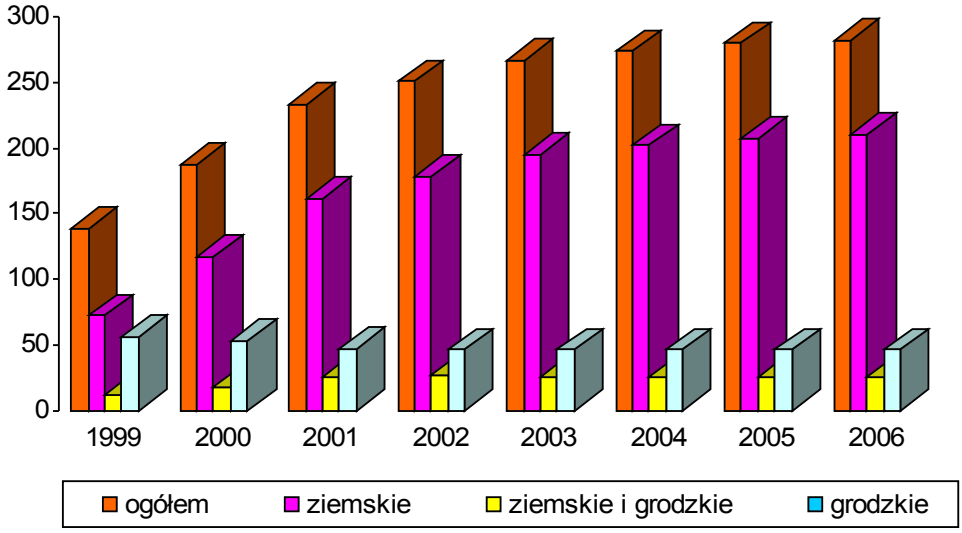

3. **sposób powierzenia zadań;**
   a. w powiatach ziemskich funkcjonuje 236 bibliotek, w tym:
      - 89,0% **ze zleconymi zadaniami ponadlokalnymi** (210); mają one dwóch organizatorów - właściwy samorząd gminny oraz samorząd powiatowy, występują we wszystkich województwach;
      - 2,1% **przekształconych w całości** w biblioteki o charakterze ponadlokalnym (5). Cztery z nich to byłe biblioteki wojewódzkie w Ciechanowie, Sieradzu, Wałbrzychu i Pile oraz filia biblioteki pedagogicznej w Krasnymstawie). Z wyjątkiem biblioteki w Wałbrzychu ich podstawowym organizatorem jest starostwo powiatowe. Biblioteki w Ciechanowie, Sieradzu i Krasnymstawie pełnią wyłącznie zadania dla powiatów ziemskich. Inny zakres obowiązków mają dwie pozostałe. Podstawowym organizatorem biblioteki w Pile jest powiat ziemski, miasto współfinansuje działania skierowane do filii miejskich; podstawowym organizatorem biblioteki w Wałbrzychu jest gmina miejska, powiat współfinansuje działania ponadlokalne biblioteki;
      - 8,5% **bibliotek powiatowych utworzonych od podstaw** (20). Ich organizatorem jest starostwo powiatowe, usytuowane są w 6 województwach – dolnośląskim (1), lubelskim (7), łódzkim (6), pomorskim(1), śląskim (1), wielkopolskim (4).
      - **Wirtualna Powiatowa Biblioteka Publiczna** działa w obrębie powiatu olsztyńskiego, gdzie połączono siecią komputerową 12 bibliotek

gminnych (projekt koordynuje WBP Olsztyn); organizatorem bibliotek uczestniczących w programie są właściwe samorządy gminne, a w przypadku wbp – samorząd wojewódzki, starostwo powiatu ziemskiego współfinansuje zadania ponadlokalne.

Rozwiązania organizacyjne przyjęte w powiatach ziemskich (2006 r.)

Rozwiązania organizacyjne przyjęte w powiatach ziemskich		dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie	**Polska**
zlecenie zadań ponadlokalnych bibliotekom:	gmin miejskich	9	7	6	-	9	7	5	1	6	7	8	8	2	7	7	4	93
	gmin miejsko-wiejskich	3	5	1	2	3	9	7	8	6	2	4	1	5	5	15	9	85
	gmin wiejskich	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3
	wojewódzkim	-	-	-	-	-	-	-	1	1*	1*	-	-	1	-	1	-	5
	miast na prawach powiatu**	2	-	3	-	2	1	4	-	2	2	1	3	-	1	2	1	24
	ogółem	**14**	**12**	**10**	**2**	**14**	**18**	**17**	**10**	**15**	**12**	**13**	**12**	**8**	**13**	**26**	**14**	**210**
biblioteki nowoutworzone	tworzone od podstaw	1	-	7	-	6	-	-	-	-	-	1	1	-	-	4	-	20
	ogółem	**1**	**-**	**7**	**-**	**6**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1**	**1**	**-**	**-**	**4**	**-**	**20**
inne rozwiązania organizacyjne	przekształcenie w bibliotekę powiatową	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5
	projekt WPBP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	ogółem	**1**	**-**	**1**	**-**	**1**	**-**	**1**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1**	**1**	**-**	**6**
Razem		**16**	**12**	**18**	**2**	**21**	**18**	**18**	**10**	**15**	**12**	**14**	**13**	**8**	**14**	**31**	**14**	**236**

* Biblioteki te łączą funkcje bibliotek wojewódzkich, grodzkich (miast na prawach powiatu) oraz realizują zadania bibliotek powiatowych dla powiatów ziemskich (na podstawie umów); biblioteki te wykazywane są także w zestawieniach dotyczących bibliotek grodzkich;
** Są to biblioteki miast na prawach powiatu realizujące na podstawie umów zadania dla powiatów ziemskich, biblioteki te wykazywane są także w zestawieniach dotyczących bibliotek grodzkich.

Biblioteki w powiatach ziemskich

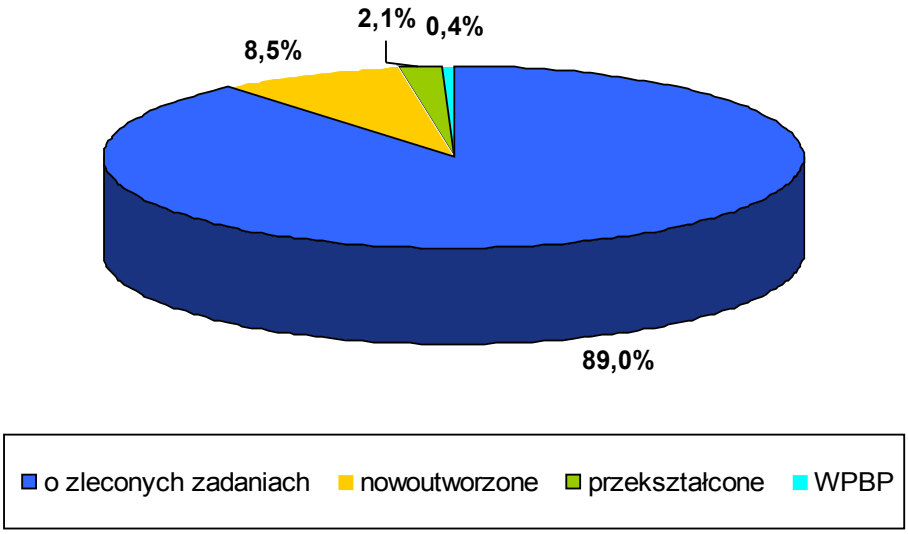

b. w powiatach grodzkich (w miastach na prawach powiatu) funkcjonują 72 biblioteki:

- 55,6% **w miastach na prawach powiatu (powiatach grodzkich)** – (40). Są one mniej zróżnicowane pod względem organizacyjnym niż biblioteki w powiatach ziemskich. Występują jako biblioteki miejskie z filiami (najliczniej w województwie śląskim), centrale miejskie (bez książnicy) z filiami w miastach na prawach powiatu (np. MBP w Kielcach, Olsztynie, Szczecinie, Wrocławiu), biblioteki dzielnicowe w dzielnicach, delegaturach powiatowych w Krakowie (4) i w Łodzi (5);
- 33,3% realizuje **połączone zadania dla powiatu grodzkiego i ziemskiego** (24); najczęściej są to byłe biblioteki o statusie wojewódzkim (ujęte także w zestawieniu dotyczącym bibliotek powiatów ziemskich);
- 8,3% **łączy zadania dla powiatu grodzkiego z funkcjami wojewódzkimi** (6). Są to: WBP.Książnica Kopernikańska w Toruniu, WiMBP w Bydgoszczy, WiMBP w Gorzowie Wlkp, WiMBP w Zielonej Górze, Biblioteka Główna m.st. Warszawy. Biblioteka Główna Województwa Warszawskiego, WBP i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu;
- 2 biblioteki **łączą zadania dla powiatu grodzkiego, ziemskiego z funkcjami wojewódzkimi.** Książnica Podlaska pełni funkcje biblioteki grodzkiej w powiecie grodzkim, także zadania ponadlokalne w powiecie ziemskim białostockim, podobne funkcje realizuje Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie.

Biblioteki powiatowe w powiatach grodzkich (2006 r.)

Biblioteki powiatowe w powiatach grodzkich (miastach na prawach powiatu)		dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko- mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie	Polska
grodzkie		1	2	1	-	5	5	-	1	1	-	2	16	1	1	2	2	**40**
grodzkie z powierzonymi zadaniami dla powiatów ziemskich*		2	-	3	-	2	1	4	-	2	2	1	3	-	1	2	1	**24**
wojewódzkie, które na podstawie porozumień realizują jednocześnie funkcje:	grodzkie (miejskie)	-	2	-	2	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	**6**
	grodzkie i ziemskie*	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	**2**
Razem		**3**	**4**	**4**	**2**	**7**	**6**	**5**	**1**	**4**	**3**	**4**	**19**	**1**	**2**	**4**	**3**	**72**

* Biblioteki te ze względu na realizację zadań ponadlokalnych w powiatach ziemskich na podstawie porozumień ze starostami są wykazywane także w zestawieniach dla bibliotek powiatowych ziemskich.

Biblioteki w miastach na prawach powiatu

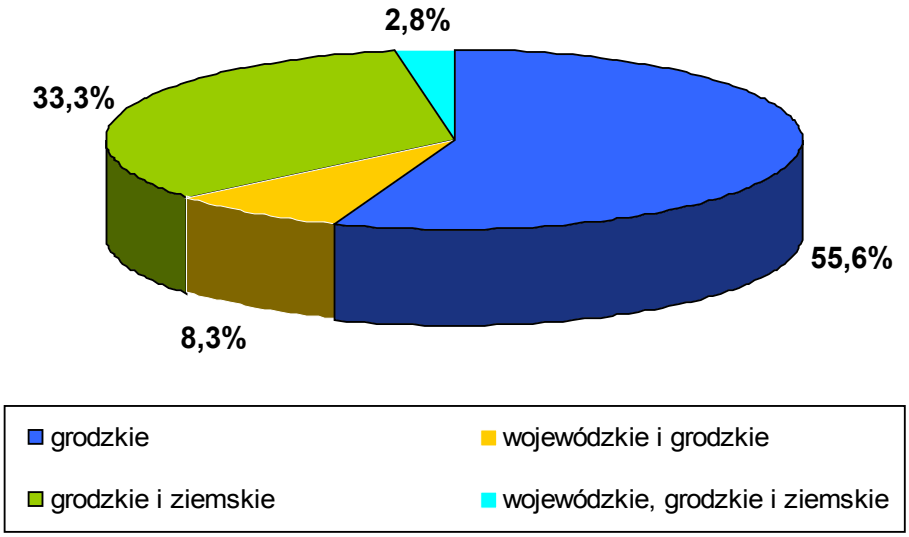

4. **stan organizacyjny (typ) biblioteki, której powierzono zadania stopnia powiatowego.**

W powiatach ziemskich są:

- biblioteki powiatowe nowoutworzone (20) i biblioteki przekształcone w powiatowe (5),
- biblioteki, którym powierzono zadania ponadlokalne (210): biblioteki gminne (miejskie – 93, miejsko-wiejskie – 85, wiejskie – 3), biblioteki grodzkie – 24, biblioteki wojewódzkie – 3, biblioteki wojewódzki pełniące jednocześnie funkcje bibliotek grodzkich – 2,
- inne rozwiązania: wirtualna biblioteka powiatowa; w latach ubiegłych rejestrowano także filie pedagogiczne ze zleconymi zadaniami, powierzenie zadań urzędowi gminy (pracownikowi w gminie).

Biblioteki realizujące zadania ponadlokalne dla powiatów ziemskich w 2006 r.

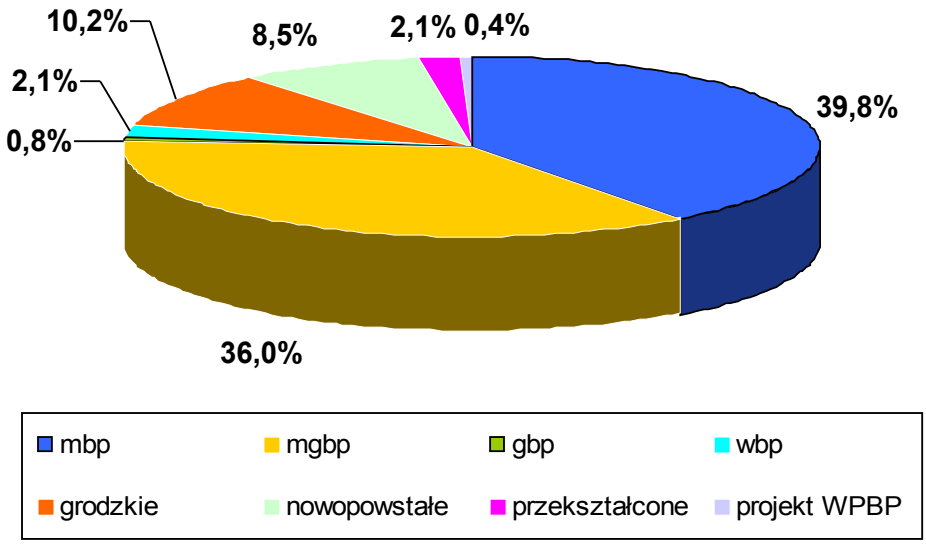

W powiatach grodzkich występują:

- biblioteki w miastach na prawach powiatu (biblioteki grodzkie) – 55, w tym 24 ze zleconymi zadaniami ziemskimi,
- biblioteki dzielnicowe (9),
- biblioteki wojewódzkie (8) – pełniące jednocześnie funkcje miejskie w powiatach grodzkich (6) oraz połączone zadania dla powiatu grodzkiego i ziemskiego (2).

Biblioteki realizujące zadania bibliotek grodzkich w 2006

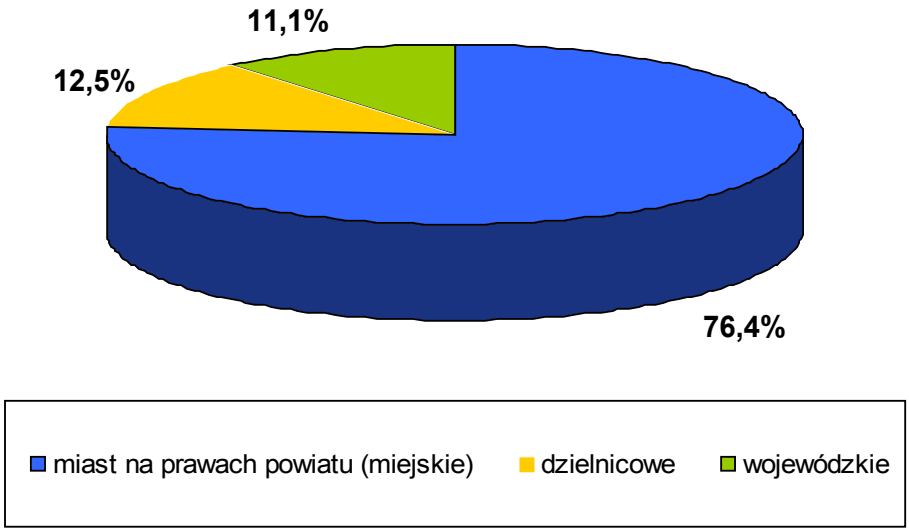

5. sposób zawarcia umowy, porozumienia

Zastosowane kryterium dotyczy bibliotek, którym zlecono zadania ponadlokalne.

80% bibliotek, które pełnią funkcje powiatowe na podstawie umowy realizują je na czas nieokreślony, pozostałe biblioteki pracują na podstawie umów odnawialnych, na czas określony. Wśród bibliotek drugiej kategorii są: biblioteki miejsko-gminne – 40%, miejskie – 36%, grodzkie – 20%, gmin wiejskich – 4%.

6. **sposób instytucjonalnego zorganizowania**

Biblioteki stopnia powiatowego mają zróżnicowany status formalno-prawny. Są wśród nich zarówno instytucje kultury wpisane do rejestru gminnych instytucji kultury i wówczas mają status instytucji samodzielnych organizacyjnie; są bibliotekami włączonymi w struktury innych instytucji kultury i wtedy zadania ponadlokalne zlecane są bezpośrednio np. centrom kultury, które przekazują je bibliotekom (rozwiązanie takie występuje w województwach: dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, opolskim, podlaskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim); są bibliotekami włączonymi w struktury urzędów gmin lub ośrodków doskonalenia nauczycieli.

W wielu przypadkach zlecenie zadań ponadlokalnych bibliotekom będącym w strukturach innych instytucji (np. w centrach kultury) miało bezpośredni wpływ na ponowne przyznanie im statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej (w ciągu 8 lat zarejestrowano 26 takich sytuacji).

Status formalno-prawny bibliotek stopnia powiatowego według województw w 2006 r.

Wyszczególnienie	Biblioteki powiatowe są:		
	Samodzielne organizacyjnie	Częścią innej instytucji kultury	Częścią instytucji nie będącej instytucją kultury
	N=235*		
ogółem	N=212 (90,2%)	N=22 (9,4%)	N=1 (0,4%)
dolnośląskie	15	1	0
kujawsko-pomorskie	12	0	0
lubelskie	16	2	0
lubuskie	2	0	0
łódzkie	21	0	0
małopolskie	17	1	0
mazowieckie	18	0	0
opolskie	8	2	0
podkarpackie	12	3	0
podlaskie	8	4	0
pomorskie	13	1	0
śląskie	13	0	0
świętokrzyskie	8	0	0
warmińsko-mazurskie	9	4	0
wielkopolskie	30	0	1
zachodniopomorskie	10	4	0
* bez Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej (1) oraz bibliotek grodzkich (46)			

W 2006 r. sytuacja bibliotek powiatowych, jeśli wziąć pod uwagę ich status formalny jest poprawna i należy mieć nadzieję na pełne jej uregulowanie. Czynnikiem motywującym organizatorów do porządkowania formalnych spraw swych instytucji jest wymóg MKiDN, dotującego zakup nowości wydawniczych dla bibliotek publicznych. Podstawową zasadą przyznawania dotacji bibliotece jest zorganizowanie jej w formie instytucji kultury.

Status formalno-prawny bibliotek stopnia powiatowego według typu biblioteki w 2006 r.

Wyszczególnienie	Biblioteki powiatowe są:		
	Samodzielne organizacyjnie N=212	Częścią innej instytucji kultury N=22	Częścią instytucji nie będącej instytucją kultury N=1
	N=235*		
nowoutworzone	20	-	-
przekształcone	5	-	-
miejskie	82	11	-
miejsko-wiejskie	73	11	1
wiejskie	3	-	-
grodzkie i ziemskie	24	-	-
wojewódzkie, grodzkie i ziemskie	2	-	-
wojewódzkie i ziemskie	3	-	-
* bez Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej (1) oraz bibliotek grodzkich (46)			

7. **zasięg oddziaływania terytorialnego** (liczba gmin)

Biblioteki publiczne i pełniące zadania współpracują z gminami całego powiatu (powiaty obejmują od 3 do 19 gmin) lub z jego częścią w przypadku powiatów gryfińskiego, gdzie funkcje ponadlokalne pełnią biblioteki w Chojnie i Gryfinie oraz elbląskiego – podzielonego między biblioteki w Elblągu i Pasłęku.

8. zasięg oddziaływania bibliotekarskiego

Biblioteki stopnia powiatowego współpracują z bibliotekami głównymi pozostającymi w obrębie powiatów, których liczba zależy od wielkości powiatu i jego nasycenia instytucjami bibliotecznymi. Biblioteki powiatowe nowoutworzone oraz biblioteki przekształcone w powiatowe współpracują, średnio, z podobną liczbą bibliotek w terenie. Biblioteki wojewódzkie ze zleconymi zadaniami dla powiatu ziemskiego oraz ziemskiego i grodzkiego w zasięgu swojego oddziaływania mają średnio prawie dwukrotnie więcej bibliotek.

Współpraca bibliotek stopnia powiatowego z bibliotekami w obrębie powiatów (2006 r.)

Typ biblioteki	Liczba bibliotek powiatowych* wg. typu	Ogółem liczba bibliotek głównych działających w obszarze bibliotek powiatowych danego typu	Średnia liczba bibliotek głównych przypadająca na 1 bibliotekę powiatową danego typu
nowoutworzone	20	164	8,2
przekształcone	5	49	9,8
o zleconych zadaniach:			
gminy miejskiej	93	698	7,5
gminy miejsko-wiejskiej	85	534	6,3
gminy wiejskiej	3	34	11,3
wojewódzkie i ziemskie	3	49	16,3
wojewódzkie, ziemskie i grodzkie	2	31	15,5
grodzkie i ziemskie	24	284	11,8
grodzkie:			
wojewódzkie i grodzkie	6	6	1
grodzkie	40	40	1

* bez Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej

9. miejsce usytuowania biblioteki powiatowej

Zadania ponadlokalne zlecane są głównie bibliotekom publicznym w miastach – siedzibie władz powiatu, ale również w innych miastach usytuowanych na terenie powiatu. Mowa tu zarówno o

- placówkach położonych w obrębie powiatów ziemskich okalających duże aglomeracje miejskie (miasta na prawach powiatu), np. dla powiatu włocławskiego funkcje powiatowe pełniła do 2006 r. biblioteka w Izbicy Kujawskiej, dla toruńskiego – zadania pełni biblioteka w Chełmży, dla krakowskiego – do 2006 r w Słomnikach,

obecnie w Jerzmanowicach, dla nowosądeckiego – w Starym Sączu, dla gdańskiego – w Pruszczu Gdańskim;

- bibliotekach działających w powiatach, których przedstawiciele nie porozumieli się z władzami miast w sprawie zlecenia zadań bibliotekom miejskim w miastach siedzibie władz powiatu (np. dla powiatu brzeskiego zadania ponadlokalne pełni biblioteka w Grodkowie, nyskiego – w Paczkowie, oleskiego – w Gorzowie Śląskim, strzeleckiego – w Zawadzkiem, tczewskiego – w Gniewie, mikołowskiego – w Łaziskach Górnych). Oprócz sytuacji wykazywanych w poprzednich latach w 2006 r. pojawiły się kolejne. Bibliotece w Rzeczniowie zlecono zadania dla powiatu lipskiego, w Rucianem-Nidzie dla piskiego, w Skórczu dla starogardzkiego.

W przypadku zlecenia zadań ponadlokalnych bibliotekom grodzkim (miastach na prawach powiatu) lub bibliotekom wojewódzkim zadania powiatowe realizuje instytucja będąca poza obrębem powiatu ziemskiego, np. dla powiatu ziemskiego białostockiego zadania pełni biblioteka usytuowana w powiecie grodzkim, a jednocześnie w mieście będącym siedzibą władz wojewódzkich. Podobna sytuacja jest w Rzeszowie, w Opolu, w Kielcach, w Poznaniu, do niedawna w Łodzi.

Usytuowanie bibliotek powiatowych poza centrum powiatu według województw (2006 r.)

Wyszczególnienie	Biblioteki powiatowe usytuowane:		
	poza siedzibą władz powiatowych	w miejscowości, która nie stanowi centrum dla powiatu	poza terenem powiatu dla którego realizują zadania
	N=282		
ogółem	12 (4,3%)	8 (2,8%)	31 (11,0%)
dolnośląskie	0	0	2
kujawsko-pomorskie	0	2	0
lubelskie	0	0	4
lubuskie	0	0	0
łódzkie	0	1	2
małopolskie	0	2	1
mazowieckie	1	0	4
opolskie	4	0	1
podkarpackie	0	0	3
podlaskie	0	0	3
pomorskie	3	0	1
śląskie	1	0	4
świętokrzyskie	0	0	1
warmińsko-mazurskie	1	2	1
wielkopolskie	1	1	3
zachodniopomorskie	1	0	1

Biblioteki stopnia powiatowego według miejsca funkcjonowania

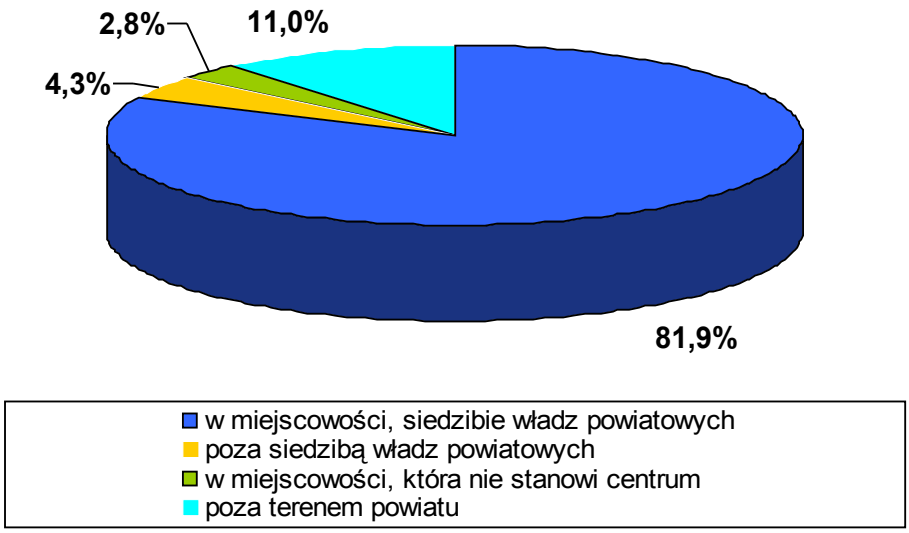

II. Warunki funkcjonowania bibliotek powiatowych

Biblioteki stopnia powiatowego funkcjonują w podobnych warunkach (np. w zakresie zatrudnienia, użytkowanej powierzchni, zasobności księgozbiorowej, finansów), tak jak inne biblioteki publiczne. Zważywszy na przypisane im zadania o zasięgu ponadlokalnym i konieczność aktywnej współpracy z bibliotekami w powiecie warto zasygnalizować kierunki zmian w ich działaniu, porównując wybrane wskaźniki z 2002 i z 2006 roku.

- **Kadra**

Choć biblioteki powiatowe nie dysponują dużym potencjałem kadrowym zatrudniają zróżnicowane, pod względem wielkości, zespoły pracowników, co ma związek np. ze sposobem (typem) ich zorganizowania. W analizowanych latach struktura zatrudnienia w bibliotekach stopnia powiatowego uległa nieznacznym zmianom. Co trzecia biblioteka stopnia powiatowego, tj. 31,9% ich ogółu zatrudnia od 6-10 osób (w 2002 r. – 24%), co piąta (19,7%) od 11-15 osób (w 2002 r.- 21,6%). Łącznie w ponad połowie bibliotek stopnia powiatowego (51,6%) pracuje nie mniej niż 6 i nie więcej niż 15 osób (w 2002 r. – 45,6%). W dalszym ciągu dość licznie reprezentowane są biblioteki, które zatrudniają mniej pracowników niż najczęściej występujące zespoły. Wzrosła liczba bibliotek najmniejszych (do 5 zatrudnionych), które stanowią 17,2% ogółu bibliotek powiatowych (2002 r. – 12,8%), w tym 1,8% to biblioteki jednoosobowe (3,2%), zaś 15,4% z dwuosobową obsadą (9,6%). Zmniejszyła się natomiast liczba bibliotek zatrudniających większe zespoły pracowników: od 16-25 osób zatrudnionych jest w 13,6% placówek (18,4%), w tym 16-20 pracowników – w 7,9% (9,6%), 21-25 osób – w 5,7% (8,8%).

Zatrudnienie ogółem w bibliotekach powiatowych

Wielkość zatrudnienia	Biblioteki							
	ogółem		powiatów ziemskich		powiatów ziemskich i grodzkich		powiatów grodzkich	
	N=279*	%	N=207*	%	N=26	%	N=46	%
brak danych	8	2,9	6	2,9	-	-	2	4,3
1 osoba	5	1,8	5	2,4	-	-	-	-
2 - 5	43	15,4	43	20,8	-	-	-	-
6 - 10	89	31,9	83	40,1	-	-	6	13,0
11 - 15	55	19,7	45	21,7	1	3,8	9	19,6
16 - 20	22	7,9	11	5,3	3	11,5	8	17,4
21 - 25	16	5,7	5	2,4	5	19,2	6	13,0
26 - 30	12	4,3	3	1,4	6	23,1	3	6,5
31 - 35	5	1,8	2	1,0	2	7,7	1	2,2
36 - 40	5	1,8	-	-	4	15,4	1	2,2
41 - 45	7	2,5	4	1,9	1	3,8	2	4,3
46 - 50	2	0,7	-	-	1	3,8	1	2,2
51 - 55	3	1,1	-	-	1	3,8	2	4,3
56 - 60	4	1,4	-	-	2	7,7	2	4,3
61 - 65	1	0,4	-	-	-	-	1	2,2
66 - 70	-	-	-	-	-	-	-	-
71 - 75	-	-	-	-	-	-	-	-
76 - 80	1	0,4	-	-	-	-	1	2,2
81 - 85	-	-	-	-	-	-	-	-
powyżej 85	1	0,4	-	-	-	-	1	2,2
* bez bibliotek wchodzących w skład Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej (1)								

- **Wielkość lokali**

Nieznacznie poprawiła się sytuacja lokalowa bibliotek powiatowych i zmiany te najbardziej widoczne są w placówkach, które miały najmniejszą powierzchnię użytkową, a tym samym trudne warunki do realizowania zadań dla bibliotek w powiecie. W dwu analizowanych latach podobna grupa bibliotek dysponowała najbardziej typowymi lokalami pod względem powierzchni, jednakże w miarę upływu czasu nieznacznie zwiększyła się liczba bibliotek przestronniejszych. W 2002 r. 26,4% ogółu bibliotek posiadało powierzchnię od 200-400 m^2 (od 200-300 m^2 – 14,0% i od 300-400 m^2 – 12,4%), w 2006 – 26,6%, w tym lokale od 200-300 m^2 – 10,8%, od 300 do 400 m^2 – 15,8%.

Spadła liczba bibliotek powiatowych nie posiadających własnego lokum (w 2002 r. – 1,6%, w 2006 – 0,4%) oraz dysponujących pomieszczeniami zaledwie do 20 m^2; (w 2002 r. – 1,2%, w 2006 r. – 0,7%). Przybyło także bibliotek większych: w 2002 r. 6,8% ogółu placówek dysponowało powierzchnią do100 m^2, w 2006 r ich liczba spadła do 5,0%.

Powierzchnia lokali użytkowych bibliotek (głównych) realizujących zadania powiatowe

Powierzchnia w m^2	Biblioteki							
	ogółem N=279*		powiatu ziemskiego N=207*		powiatu ziemskiego i grodzkiego N=26		powiatu grodzkiego N=46	
	N	%	N	%	N	%	N	%
brak danych	8	2,9	6	2,9	-	-	2	4,3
lokal niesamodzielny	1	0,4	1	0,5	-	-	-	-
do 20	2	0,7	2	1,0	-	-	-	-
21 - 100	12	4,3	11	5,3	-	-	1	2,2
101 - 200	27	9,7	26	12,6	-	-	1	2,2
201 - 300	30	10,8	26	12,6	-	-	4	8,7
301 - 400	44	15,8	42	20,3	-	-	2	4,3
401 - 500	26	9,3	21	10,9	1	3,8	5	10,9
501 - 600	23	8,2	19	9,2	-	-	4	8,7
601 - 700	19	6,8	15	7,2	-	-	4	8,7
701 - 800	18	6,5	8	3,9	4	15,4	6	13,0
801 - 900	12	4,3	8	3,9	2	7,7	2	4,3
901 - 1000	8	2,9	5	2,4	3	11,5	-	-
1001 - 2000	31	11,1	16	7,7	10	38,5	5	10,9
2001 - 3000	11	3,9	2	1,0	5	19,2	4	8,7
3001 - 4000	4	1,4	-	-	1	3,8	3	6,5
4001 - 5000	2	0,7	-	-	-	-	2	4,3
5001 - 6000	-	-	-	-	-	-	-	-
6001 - 7000	1	0,4	-	-	-	-	1	2,2
* bez bibliotek wchodzących w skład Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej (1)								

Powierzchnia lokali bibliotek stopnia powiatowego

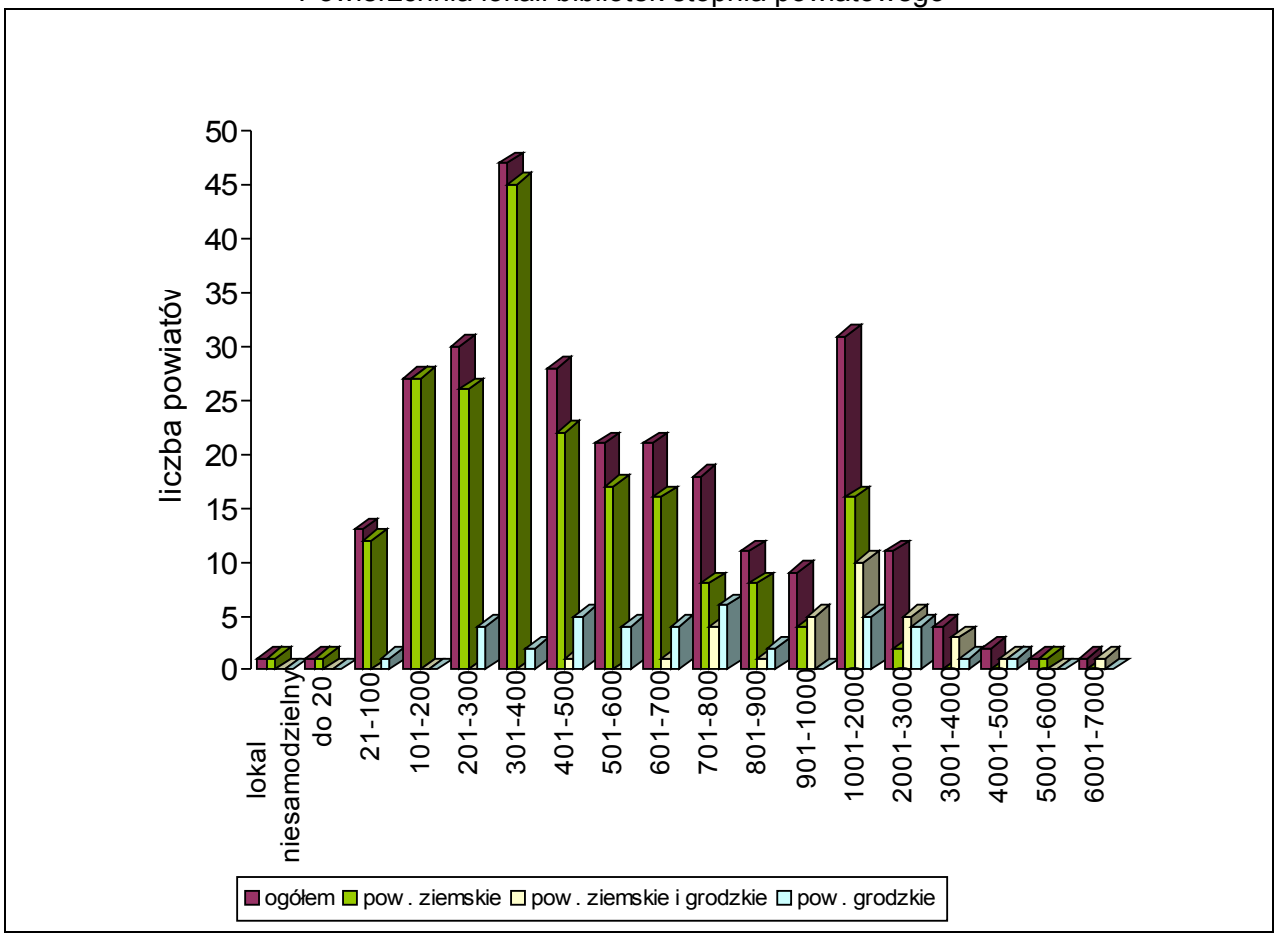

- **Księgozbiory**

Znacząco powiększyły się księgozbiory w bibliotekach stopnia powiatowego, ale przyrost nowości książkowych był proporcjonalny w poszczególnych analizowanych kategoriach, w związku z tym nie zmieniły się wielkości księgozbiorów dominujących w bibliotekach. Najczęściej biblioteki powiatowe dysponują zasobami od 45 tys. do 60 tys. wol. książek -17,9%, (w 2002 r. –19,2%); 30,5% placówek zgromadziło księgozbiór mniejszy (w 2002 r. – 29,2%), w tym blisko 3% bibliotek ma zasoby do tysiąca wol. (w 2002 r. –3,6%), a blisko połowa (49,9%) powyżej tego przedziału (w 2002 r.- 49,6%). Biblioteki ziemskie najczęściej posiadają księgozbiory o podobnej wielkości, jak bibliotek powiatowe ogółem. Zasobami książkowymi od 45 – 60 tys. dysponuje co piąta biblioteka (w 2002 r. – 23,2%); 34,4% zgromadziło księgozbiór poniżej tego przedziału (w 2002r. – 36,3%), w tym blisko 3% ma zasoby do 1000 wol. (w 2002 r. – 5,1%), a niespełna 42% powyżej niego (39%).

Biblioteki grodzkie oraz grodzkie i ziemskie są znacznie zasobniejsze. Co czwarta biblioteka grodzka posiada księgozbiór powyżej 210 tys. wol., ponad 92% grodzkich i ziemskich zasoby powyżej 105 tys., a zbiory 1/5 tej grupy przekraczają 210 tys. wol.

Księgozbiory w bibliotekach powiatowych (książki, czasopisma, zbiory specjalne)

Wielkość zbiorów	Biblioteki							
	ogółem		powiatu ziemskiego		powiatu ziemskiego i grodzkiego		powiatu grodzkiego	
	N=279*	%	N=207*	%	N=26	%	N=46	%
brak danych	5	1,8	4	1,9	0	0	1	2,2
brak księgozbioru	2	0,7	1	0,5	0	0	1	2,2
do 500	2	0,7	2	1,0	0	0	0	0
500 – 1 000	6	2,2	4	1,9	0	0	2	4,3
1001 – 5 000	13	4,7	12	5,8	0	0	1	2,2
5 001 – 15 000	4	1,4	2	1,0	0	0	2	4,3
15 001 – 30 000	17	6,1	13	6,3	0	0	4	8,7
30 001 – 45 000	41	14,7	38	18,4	0	0	3	6,5
45 001 – 60 000	50	17,9	44	21,3	0	0	6	13,0
60 001 – 75 000	34	12,2	31	15,0	0	0	3	6,5
75 001 – 90 000	18	6,5	13	6,3	2	7,7	3	6,5
90 001 – 105 000	16	5,7	11	5,3	1	3,8	4	8,7
105 001 – 120 000	17	6,1	8	3,9	8	30,8	1	2,2
120 001 – 135 000	10	3,6	6	2,9	3	11,5	1	2,2
135 001 – 150 000	8	2,9	5	2,4	2	7,7	1	2,2
150 001 – 165 000	4	1,4	3	1,4	1	3,8	0	0
165 001 – 180 000	5	1,8	3	1,4	2	7,7	0	0
180 001 – 195 000	5	1,8	3	1,4	1	3,8	1	2,2
195 001 – 210 000	3	1,1	0	0	1	3,8	2	4,3
powyżej 210 001	19	6,8	4	1,9	5	19,2	10	21,7
* bez bibliotek wchodzących w skład Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej (1)								

- **Komputeryzacja**

Wzrosła liczba skomputeryzowanych bibliotek stopnia powiatowego, tzn. tych, które automatyzują swe biblioteczne procesy, ale również udostępniają czytelnikom zbiory i informacje o

nich w formie elektronicznej, umożliwiają im dostęp do Internetu. Jak mówi statystyka biblioteczna podczas, gdy w 2006 r. średnio na 1 placówkę (bibliotekę i filię) w Polsce przypada 2,5 komputera, to w powiecie ziemskim najbardziej nasyconym komputerami przypada na jedną bibliotekę 5,2 maszyny, w powiecie o najniższym wskaźniku 0,4. W powiatach grodzkich te dysproporcje są także duże. Na 1 placówkę w powiecie grodzkim najwyżej skomputeryzowanym przypada 17,5 komputera, najmniej – 0,4.

Powiaty ziemskie	Komputery na 1 placówkę
1. gołdapski	5,2
2. braniewski	4,8
3. węgorzewski	4,4
4. bieruńsko-lędziński	4,1
5. nidzicki	4,0
6. bełchatowski	3,9
7. ełcki	3,9
8. brzeziński	3,7
9. białogardzki, świdnicki, rawski	3,6
powiat o najniższym wskaźniku	0,4

Komputeryzacja bibliotek objętych badaniami IKiCz

Wyszczególnienie	Liczba bibliotek N=279		Biblioteki posiadające komputery N=270		
	posiadających komputery	wykazująca brak komputerów	mają program biblioteczny	mają więcej niż jeden program biblioteczny	nie mają programu bibliotecznego
1. ogółem	270	1	258	15	12
2. grodzkie	39	-	38	2	1
3 grodzkie i ziemskie	24	-	24	-	-
4. wojewódzkie i grodzkie	5	-	5	2	-
5. wojewódzkie, grodzkie i ziemskie	2	-	2	-	-
6. wojewódzkie i ziemskie	3	-	3	-	-
7. miejskie	88	-	85	10	3
8. miejsko-gminne	85	-	79	1	6
9. gminne	2	-	2	-	-
10. przekształcone	5	-	5	-	-
11. nowopowstałe	17	1	15	-	2
12. brak danych	8		x	x	x
* bez bibliotek wchodzących w skład Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej (1)					

- **Finansowanie**[3]

Dane dotyczące finansowania bibliotek pochodzą z 2005 i 2006 r. i pokazują najniższe i najwyższe kwoty przekazane bibliotekom na działalność ponadlokalną w województwach. Uwzględniono biblioteki nowoutworzone, przekształcone w powiatowe, a także biblioteki stopnia gminnego ze zleconymi zadaniami powiatowymi. Zestawienie obejmuje zarówno biblioteki, których jedynym organizatorem jest powiat oraz podstawowym organizatorem jest samorząd innego szczebla, a powiat zleca realizację zadań powiatowych.

[3] Nie uwzględniono informacji dotyczących bibliotek wchodzących w skład Wirtualnej Powiatowej Biblioteki Publicznej.

Województwo	**Finansowanie bibliotek realizujących zadania dla powiatów ziemskich w 2005 r.** (z uwzględnieniem wszystkich rozwiązań organizacyjnych: zlecenie zadań, biblioteki tworzone od podstaw, przekształcone) średnia ogółem na bibliotekę powiatową = 60 886 zł		
	najniższa dotacja	najwyższa dotacja	średnia na 1 bibliotekę
dolnośląskie	10 000	56 000 1 322 500*	112 987
kujawsko-pomorskie	2 000	70 000	39 092
lubelskie	20 000	85 000 140 106** 205 000*	74 324
lubuskie	25 605	45 000	35 303
łódzkie	6 000	60 000 152 500** 538 938*	81 712
małopolskie	25 000	151 000	67 621
mazowieckie	9 500	81 500 500 000*	65 129
opolskie	9 932	50 000	21 276
podkarpackie	5 000	65 158	20 444
podlaskie	5 000	43 600	19 454
pomorskie	5 000	150 000	48 552
śląskie	25 000	130 000	71 597
świętokrzyskie	3 000	20 000	13 710
warmińsko-mazurskie	4 000	40 000	18 506
wielkopolskie	14 000	110 000 166 000** 1 828 300*	114 063
zachodniopomorskie	5 000	49 000	19 223

* Wysokość dotacji biblioteki przekształconej, dla której organizatorem podstawowym jest powiat.
** Wysokość dotacji biblioteki nowoutworzonej, dla której organizatorem podstawowym jest powiat.

Informacje za 2006 r. podano na podstawie analiz wojewódzkich bibliotek publicznych opracowywanych na potrzeby MKiDN.

Województwo	**Finansowanie bibliotek realizujących zadania dla powiatu ziemskiego w 2006 r.** (z uwzględnieniem wszystkich rozwiązań organizacyjnych: zlecenie zadań, biblioteki tworzone od podstaw, przekształcone)		
	najniższa dotacja	najwyższa dotacji	średnia na 1 bibliotekę
dolnośląskie	10 000	56 840 1 375 800*	113 153
kujawsko-pomorskie	2 000	80 000	35 540
lubelskie	20 000	85 000 172 000** 246 000*	85 000
lubuskie	26 500	b. d.	b. d.
łódzkie	6 000	65 000 165 000** 484 000*	b. d.
małopolskie	b. d.	b. d.	b. d.
mazowieckie	10 000	87 000 400 000*	b. d.
opolskie	10 000	50 000	b. d.
podkarpackie	6 000	66 135	23 464
podlaskie	5 000	45 000	b. d.
pomorskie	4 500	b.d.	b. d.
śląskie	34 000	155 000	86 262
świętokrzyskie	5 000	25 000	b. d.
warmińsko-mazurskie	4 000	40 000	16 929
wielkopolskie	b.d.	b.d.	b. d.
zachodniopomorskie	5 000	49 000	b. d.

* Wysokość dotacji biblioteki przekształconej, dla której organizatorem podstawowym jest powiat.
** Wysokość dotacji biblioteki nowoutworzonej, dla której organizatorem podstawowym jest powiat.